

Αγαπητοί σύνεδροι, οι συζητήσεις που προηγήθηκαν κάνουν το δικό μου έργο πολύ εύκολο. Δεν είμαι εδώ για να δεσμεύσω κανέναν άλλον, παρά τον εαυτό μου και αυτό είναι εύκολο και δεν έχω να πω πολλά, γιατί τα περισσότερα που ήθελα να πω έχουν ήδη καλυφθεί.

Θα ήθελα κλείνοντας αυτή τη θαυμάσια πρωτοβουλία, αυτό το πολύ σημαντικό και παραγωγικό συνέδριο, να συνοψίσω τις δικές μου παρατηρήσεις και να τις διαιρέσω σε δυο τομείς.

Πρώτα απ' όλα νομίζω ότι αξίζει τον κόπο, κλείνοντας αυτό το συνέδριο να ανακεφαλαιώσουμε και να θυμηθούμε ποιοί ήταν οι αντικειμενικοί σκοποί της προγραμματικής συμφωνίας της σύμβασης του '85, και τί έγινε από τότε.

Και δεύτερον να κοιτάξουμε μπροστά και να δούμε τι πρέπει να γίνει από εδώ και πέρα, με βάση την εμπειρία και τον απολογισμό '85-'95, αλλά και με βάση τις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται, όχι μόνο εδώ στον Αμβρακικό, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι σήμερα το θέμα της ανάπτυξης του Αμβρακικού βρίσκεται σε μια προνομιακή θέση, γιατί αυτό που αρχίσαμε το 1985, με την υπογραφή της προγραμματικής σύμβασης, χαιρέ σήμερα καθολικής αποδοχής, τόσο σε κοινοτικό, αλλά και σε πολιτικό επίπεδο.

Πιο συγκεκριμένα, σε πολιτικό επίπεδο η αποδοχή καλύπτει ολόκληρο το πολιτικό φάσμα και καλύπτει επίσης όλα τα επίπεδα της δημόσιας διοίκησης, το κράτος, το δεύτερο βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τον πρώτο βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Και αυτή η συνολική αποδοχή είναι ένα πολύ σημαντικό θετικό στοιχείο. Γιατί πράγματι η προγραμματική σύμβαση που υπογράφηκε στις 27 Μαρτίου 1985, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό αλλά και σημαντικό δείγμα, αξιοποίησης του θεσμού των προγραμματικών συμβάσεων που προβλέπε ο πρωτοποριακός τότε νόμος 1416/1984.

Η σύμβαση που υπογράφηκε ήταν και παραμένει σημαντική, τόσο από την άποψη της ευρύτητας των στόχων, όσο και από το φάσμα των φορέων που συμμετέχουν σ' αυτήν.

Η σύμβαση αυτή ήταν και παραμένει προνομιακή, γιατί «έδεσε» λειτουργικά το θέμα της ανάπτυξης και το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος.

Καταργήθηκε ο μύθος ότι υπάρχει μια διαρκής αντιπαλότητα ανάμεσα στην ανάπτυξη, στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων σε μια περιοχή και στη βελτίωση και την προστασία του περιβάλλοντος.

Και επειδή σ' αυτό το συνέδριο υπάρχει μια τάση να τονίσουμε περισσότερο το περιβαλλοντικό στοιχείο και λιγότερο το αναπτυξιακό, νομίζω ότι πάντα πρέπει να προσέχουμε, ότι η ανάπτυξη είναι ανθρωποκεντρική. Μιλάμε για βελτίωση των συνθηκών της ζωής του ανθρώπου και η βελτίωση των συνθηκών της ζωής του ανθρώπου, περιέχει εξ ορισμού την προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος, δεν είναι κάτι το διαφορετικό, είναι στοιχείο μιας γενικότερης ανάπτυξης, αντίληψης, αυτής που λέμε, αειφόρου ανάπτυξης.

Αυτά ήταν θέματα πρωτοποριακά εκείνη την εποχή, σήμερα είναι ευτυχώς κοινός ο στόχος, αλλά και οι θεσμοί που εισήχθησαν τότε έχουν σήμερα κατοχυρωθεί και έχουν

γίνει απαραίτητα εργαλεία της συνεργασίας, της περιφερειακής ανάπτυξης, στα πλαίσια της ενωμένης Ευρώπης και η σύγχρονη έννοια της εταιρικής σχέσης, καθώς και της δικτύωσης των φορέων, είναι καινούργιες εκφάνσεις των απόψεων που εκφράστηκαν το '85 με την προγραμματική σύμβαση.

Θέλω να θυμηθούμε κάποια βασικά στοιχεία της φιλοσοφίας της προγραμματικής σύμβασης και να δούμε τι έγινε από τότε, τι μέλλει να γίνει και τι πρέπει να αναθεωρήσουμε.

Σας υπενθυμίζω, για να χρησιμοποιήσουμε και τους όρους που χρησιμοποιούσαμε τότε, ότι στα πλαίσια του ενεργητικού προγραμματισμού, είχαμε προβλέψει ταυτόχρονα, την προώθηση παραγωγικών επενδύσεων, αλλά και την προώθηση υποστηρικτικών δράσεων.

Βλέπαμε την αναπτυξιακή διαδικασία, να περπατάει σε δυο πόλους. Πρώτα - πρώτα ένα σχέδιο υλοποίησης και προώθησης επενδυτικών προγραμμάτων, που δεν εκινούντο στον αέρα, αλλά είχαν μια συστηματική τεχνική στήριξη από συγκεκριμένους θεσμούς και στους τομείς της έρευνας, της εκπαίδευσης προσωπικού και στο δίκτυο διάθεσης προϊόντων, κ.λπ.

Στα πλαίσια του ενεργητικού προγραμματισμού, ήταν βασική η έννοια της κοινωνικοοικονομικής υποδομής και της καθετοποίησης. Τα έργα δεν ήταν ξεκομμένα το ένα από το άλλο. Είχαν μια λειτουργική σχέση το ένα με το άλλο και στην αλληλεπίδρασή τους.

Ξεκινώντας π.χ. από τον ιχθυογεννητικό σταθμό, στη μονάδα εντατικής ιχθυοκαλλιέργειας, στο σταθμό διαλογής, στο κέντρο διακίνησης, στα συγκοινωνιακά έργα, κ.λπ.

Η συνέχιση της αναπτυξιακής διαδικασίας, εξασφαλιζόταν με τρεις τρόπους. Αυτούς πρέπει να τους θυμηθούμε. Ο πρώτος ήταν ότι υπήρχαν κύριες αναπτυξιακές κατευθύνσεις, οι οποίες ήταν δεδομένες και αποδεκτές.

Η αλιευτική ανάπτυξη, η ιχθυοοικονομική ανάπτυξη, η ήπια τουριστική ανάπτυξη, η πολιτιστική δραστηριότητα και ανάπτυξη, η προώθηση αναπτυξιακών προγραμμάτων στη γεωργία, η εναρμόνιση με τις απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας.

Καμιά δραστηριότητα δεν αποκλειόταν εκ των προτέρων, αλλά υπήρχαν δεδομένα, υπήρχε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο προτεραιοτήτων, που καθόριζε, με τις προτεραιότητές του, το περιεχόμενο και την κατεύθυνση της ανάπτυξης.

Δεύτερος παράγοντας εξασφάλισης της συνέχισης της ανάπτυξης ήταν η θέσπιση των οργάνων και θεσμών, με τέτοιο τρόπο, που να μην αποτελούσαν ένα επιπλέον ρύθιο στη γραφειοκρατική διαδικασία, αλλά αποκεντρωμένους ευέλικτους θεσμούς για την προώθηση της ανάπτυξης επί συνεχούς βάσεως, όπως η ΕΤ.ΑΝ.ΑΜ., οι ειδικές προγραμματικές συμβάσεις, κ.λπ.

Ο τρίτος παράγοντας εξασφάλισης της συνεχούς ανάπτυξης, ήταν ο καθορισμός οργάνων για την επίλυση διαφορών σε πολιτικό επίπεδο.

Σας υπενθυμίζω ότι η ανάπτυξη του Αμβρακικού ήταν ένα στοιχείο του πενταετούς προγράμματος της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της Ελλάδας.

Ήταν ευθύνη του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας μέσα

από το ΕΣΕΠ να επιλύει τις διαφορές που προέκυπταν στα πλαίσια της υλοποίησης ενός περιφερειακού προγράμματος, έτσι που το πρόβλημα που παρουσιάστηκε αργότερα, στην ανάπτυξη του Αμβρακικού, βορράς και νότος, να επιλυθεί μέσα από συγκεκριμένες και διαφανείς διαδικασίες.

Αυτές ήταν οι αρχές και έτσι ξεκίνησε ο θεσμός. Πρέπει να πούμε ότι το γεγονός, ότι ο θεσμός επέζησε όλων των δυσκολιών που παρουσιάστηκαν στην πορεία των μεγάλων αλλαγών στην προσέγγιση της ίδιας της αντίληψης για την ανάπτυξη, είναι ένα θετικό στοιχείο και δείχνει ότι ο θεσμός είναι βαθειά στεριωμένος στη συνείδηση της περιοχής.

Από την άλλη μεριά, μπορούμε να πούμε ότι, η σύμβαση η ίδια, ο θεσμός της ανάπτυξης του Αμβρακικού Κόλπου, δεν πέτυχε στους περισσότερους από τους στόχους που είχε βάλει και λίγα έχουν γίνει από τότε.

Και το ερώτημα που μπαίνει και το οποίο πρέπει να αντιμετωπίσουμε, είναι γιατί; Και αυτό το γιατί πρέπει να το απαντήσουμε, όχι γιατί θέλουμε να κάνουμε ένα κριτικό απολογισμό της δεκαετίας πορείας, αλλά για να μάθουμε απ' αυτή την πορεία, από τα θετικά και τα αρνητικά αυτής της εμπειρίας, για να μπορούμε να κοιτάξουμε μπροστά.

Θα μπορούσε κανείς να απαριθμήσει πολλούς παράγοντες, πολλά μαθήματα, πολλά στοιχεία για να απαντηθεί αυτό το γιατί, αλλά θα έπαιρνε πολύ χρόνο, περισσότερο απ' ό,τι έχουμε στη διάθεσή μας.

Γι' αυτό θα περιοριστώ σε έξι σημεία που τα θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικά, για το τι πρέπει να γίνει και ποιά θέματα πρέπει να αντιμετωπίσουμε από εδώ και πέρα, με βάση την εμπειρία μας, αλλά και με βάση τις αλλαγές που έχουν γίνει στο ευρύτερο περιβάλλον τους.

Τις αναφέρω πρώτα και μετά θα ήθελα να πω μερικά λόγια για κάθε μια απ' αυτές τις κατηγορίες.

Πρώτον: Ζήτημα τοπικής ηγεσίας.

Δεύτερον: Η έννοια του ενιαίου οικονομικού και περιβαλλοντολογικού χώρου του Αμβρακικού Κόλπου.

Τρίτον: Ο ρόλος του κράτους.

Τέταρτον: Η ενσωμάτωση, ή το ζήτημα της ενσωμάτωσης των φορέων της παραγωγής, ιδιωτικών επιχειρήσεων, συνεταιρισμών, κ.λπ. και η συνεργασία τους με τους δημόσιους φορείς, κράτος, τοπική αυτοδιοίκηση.

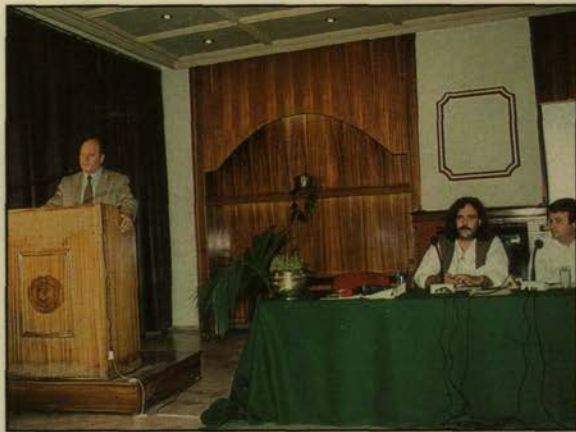
Πέμπτον: Οι νέες συνθήκες και οι νέες προτεραιότητες που προκύπτουν από τις αλλαγές του ευρύτερου περιβάλλοντος.

Έκτον: Οι νέες προκλήσεις και οι νέες θεσμικές αλλαγές που χρειάζονται για να αντιμετωπίσουμε αυτές τις νέες προκλήσεις.

Πρώτα απ' όλα, θέμα πολιτικής ηγεσίας. Η βασική απόφαση του '85 που επικυρώνεται και σήμερα με την έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης, βασίζεται σε μια αποκεντρωμένη έννοια ανάπτυξης.

Αυτό έχει μεγάλες συνέπειες. Σημαίνει ότι η διαμόρφωση των προτεραιοτήτων της ανάπτυξης, η παρακολούθηση του έργου της ανάπτυξης, αλλά και σε ένα μεγάλο βαθμό η υλοποίηση των έργων της ανάπτυξης, είναι ευθύνη της τοπικής κοινωνίας και των πολιτικών ηγεσιών της τοπικής κοινωνίας.

Αυτό θα πει αποκέντρωση. Αποκέντρωση δεν σημαίνει ότι την ευθύνη την κρατάει η κεντρική διοίκηση, το κράτος στην Αθήνα και η περιφέρεια διεκδικεί. Η περιφέρεια οραματίζεται, η περιφέρεια προγραμματίζει, η περιφέρεια απο-

φασίζει, επιμένει, διαπραγματεύεται για την υλοποίηση του αναπτυξιακού της προγράμματος.

Αυτό σημαίνει ότι η πρωτοβουλία, η παρακολούθηση, η εμπύχωση του έργου, δεν θα γίνει από την Αθήνα, αλλά θα γίνει από την περιφέρεια, από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, από τον Αμβρακικό Κόλπο στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Χρειάζεται λοιπόν μια διαφορετική στάση της πολιτικής ηγεσίας της περιοχής, για να αγκαλιάσει τον Αμβρακικό και την ανάπτυξή του σαν ένα δικό του έργο και όχι σαν ένα δοτό έργο που έρχεται από το κέντρο και μεταφέρεται στην περιφέρεια για υλοποίηση.

Όλα τα συστήματα τα αποκεντρωμένα επιτυγχάνουν ή αποτυγχάνουν από τούτο το τεστ. Αν οι τοπικές ηγεσίες είναι σε θέση και έτοιμες ν' αναλάβουν αυτές τις ευθύνες για την υλοποίηση του προγράμματος.

Θα πω λόγια ξεκάθαρα, μην περιμένετε να σας σεοβριστει πρόγραμμα ανάπτυξης έτοιμο στο πιάτο και ζεστό από τις Βρυξέλλες, από την Αθήνα. Την ανάπτυξη θα τη φτιάξετε εσείς εδώ, διεκδικώντας τις προτεραιότητες που τις βλέπετε, υλοποιώντας αυτό το πρόγραμμα, με τη στήριξη του κράτους και με πόρους που θα έρθουν από το κράτος.

Αυτό το θέμα, που θα είναι θέμα χωριστό, κ. δήμαρχε, θα έλεγα ότι θα πρέπει σ' αυτή την περιοχή, όχι δυο χρόνια από σήμερα, αλλά ίσως δυο μήνες από σήμερα, οι τοπικοί φορείς και οι ηγεσίες, δήμοι, κοινότητες, νομάρχες και οι βουλευτές, να το κουβεντίσετε.

Είναι στα χέρια σας το μέλλον της ανάπτυξης του Αμβρακικού. Άρχισε από την Αθήνα το 1984 και το 1985, αλλά το μωρό είναι δικό σας και εσείς πρέπει να το φροντίσετε.

Το δεύτερο σημείο που ανέφερα είναι η έννοια του ενιαίου οικονομικού και οικολογικού χώρου του Αμβρακικού Κόλπου. Δεν υπάρχουν πολλοί Αμβρακικοί. Ένας είναι ο Αμβρακικός και είναι σχιζοφρενές να σκεφτόμαστε ότι μπορεί να αναπτυχθεί μια περιοχή εις βάρος της άλλης, γιατί μπορεί να έχουν καλό οικολογικό περιβάλλον σε μια περιοχή και καθυστερημένο πρόγραμμα προστασίας του περιβάλλοντος σε μια άλλη περιοχή.

Ούτε μπορούμε να έχουμε και συστράτευση της κοινωνίας που αγκαλιάζει τον Αμβρακικό, όταν υπάρχει ανισομερής ανάπτυξη στην περιοχή.

Για να πετύχει το πρόγραμμα της ανάπτυξης του Αμβρακικού Κόλπου, χρειάζεται ν' αναπτυχθεί και να διαμορφωθεί ένα ενιαίο αναπτυξιακό μέτωπο του Αμβρακικού Κόλπου, μια ενιαία αναπτυξιακή συνείδηση της περιοχής.

Και θα μου επιτρέψετε να πω ότι, η Αμβρακική αυτή συνείδηση δεν υπάρχει. Υπάρχει συνείδηση περιοχών που

αναφέρονται στον Αμβρακικό, αλλά Αμβρακική συνείδηση σαν την επικρατούσα άποψη στην περιοχή, δεν υπάρχει.

Αλλιώς το βλέπει ο πολίτης της Άρτας, αλλιώς ο πολίτης της Πρέβεζας. Όλοι αυτοί έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό, έχουν αναφορά στον Αμβρακικό για την αναπτυξιακή τους προσδοκία.

Δεν έχουν όμως συνειδητοποιήσει ότι είναι στην ίδια βάση και ότι μόνο μέσα απ' μια ισοσκελισμένη, ισομερή ανάπτυξη ολόκληρης της περιοχής, θα δουν και αυτοί την ανάπτυξη του δικού τους χώρου.

Και αυτό είναι ένα θέμα πολιτικής παιδείας, είναι θέμα έντονης καμπάνιας, για να διαμορφωθεί αυτή η αναπτυξιακή συνείδηση της περιοχής.

Μπαίνω στο τρίτο θέμα που το θεωρώ σημαντικό πολύ και αυτός είναι ο ρόλος του κράτους. Ο ρόλος του κράτους πρέπει να πω ότι, δεν ήταν και δεν είναι θετικός.

Σε μια μορφή ανάπτυξης του Αμβρακικού, όπως την ορίζουμε, υπάρχει πρώτα απ' όλα ένα δυσχερότατο θεσμικό κενό. Το κράτος έχει χωρίσει την περιοχή του Αμβρακικού σε δύο χωριστές περιφέρειες και σε τρεις χωριστούς νομούς.

Το κράτος λειτουργεί μέσα από τις περιφέρειες την περιφερειακή ανάπτυξη και μέσα από τους νομούς. Υπάρχει λοιπόν μια σχιζοφρενική διάσπαση της έννοιας της ανάπτυξης του Αμβρακικού ευθής εξ αρχής.

Όταν προγραμματίζουμε για την ανάπτυξη του Αμβρακικού τη βλέπουμε μέσα από το νομαρχιακό και το περιφερειακό πρόγραμμα.

Ένα κομμάτι του νομαρχιακού ή του περιφερειακού προγράμματος έχει αναφορά στον Αμβρακικό, δεν υπάρχει όμως κεντρικό σύστημα που θα δει όλα τα προγράμματα της περιοχής, πώς αλληλοεπιδρούν το ένα με το άλλο και όλα αυτά μαζί πάνω στην ανάπτυξη του Αμβρακικού Κόλπου.

Τι μπορούμε να κάνουμε γι' αυτό; Το ένα που μπορεί να γίνει και το άκουσα, είναι, ειδικό πρόγραμμα για τον Αμβρακικό Κόλπο. Κάτι που είναι πάνω και πέρα από τα Νομαρχιακά Περιφερειακά Προγράμματα, θα το δούμε ξεχωριστά και συνολικά. Πιστεύω ότι μακροχρόνια αυτό θα είναι η λύση.

Φοβάμαι όμως ότι, η εισαγωγή ενός ειδικού προγράμματος για τον Αμβρακικό αυτή τη στιγμή, που έχουν διαμορφωθεί τα νομαρχιακά και τα περιφερειακά προγράμματα, το ΙΝΤΕΡΕΚ και το ΛΙΜΠΕΡ, είναι να αποφασιστεί, είναι κάπως αργά. Αυτό που ίσως μπορεί να γίνει, είναι να εργαστούμε προς την κατεύθυνση συγκρότησης ενός ειδικού προγράμματος στην προοπτική του χρόνου και δεν συμφω-

νώ ότι έχουμε μόνο τρία χρόνια, έχουμε μόνο τρία χρόνια για τους κοινοτικούς πόρους, αλλά έχουμε πολλές δεκαετίες μπροστά μας για την ανάπτυξη του Αμβρακικού και να δούμε το θέμα του ειδικού προγράμματος σ' αυτά τα μακροχρόνια πλαίσια.

Εν τω μεταξύ όμως, αυτό που ίσως θα μπορούσαμε να κάνουμε και να σκεφτούμε, είναι η συγκρότηση ενός ειδικού ταμείου για την ανάπτυξη του Αμβρακικού, για να δέσουμε διασπασμένες πολιτικές οντότητες, συγκεντρωμένες ή και αποκεντρωμένες, σε μια συνέργια γύρω από τον Αμβρακικό. Θα μπορούσαμε να έχουμε ένα ειδικό ταμείο και από τα προγράμματα της περιφέρειας και των νομών, να πούμε ότι ένα συγκεκριμένο ποσοστό των πόρων που έχουμε, είναι για να διατεθούν στην ανάπτυξη του Αμβρακικού Κόλπου, με μια μορφή που θα συμφωνήσουν οι νομαρχίες και οι περιφέρειες που εμπλέκονται στην ανάπτυξη του Αμβρακικού, για να γίνει μια κοινή επιτροπή σύσκεψης που εμπλέκει δυο περιφέρειες και τρεις νομούς για να αποφασίσουν για τη διάθεση αυτών των πόρων.

Αυτό θα δέσει την υπόθεση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος του Αμβρακικού, θα εξαιλεί τις διαφορές που υπάρχουν, βορρά - νότου, και θα βοηθήσει τις τοπικές ηγεσίες, στη διαμόρφωση αυτού που αποκαλώ «τοπική ή αναπτυξιακή συνείδηση για τον Αμβρακικό Κόλπο».

Αυτή είναι μια πρόταση που ίσως θέλετε να την σκεφθείτε, ή να την συζητήσετε με τα αρμόδια υπουργεία και αυτό θα δώσει μια άλλη δυναμική στην υπόθεση της ανάπτυξης του Αμβρακικού και θα καλύψει κάτι που το κράτος δεν έκανε ποτέ. Την ενεργοποίηση του ΕΣΕΠ για την επίλυση διαφορών σε περιφερειακό επίπεδο, γιατί για λόγους που δεν θέλω να συζητήσω τώρα, από το '85 και μετά, το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας έχει ατονήσει το συντονιστικό του ρόλο όσον αφορά την αναπτυξιακή πορεία της χώρας, στα πλαίσια ενός συγχροτημένου πενταετούς προγράμματος.

Πάμε τώρα μετά το ρόλο του κράτους, στην ενσωμάτωση των φορέων της παραγωγής. Του ιδιωτικού τομέα και του κοινωνικού τομέα.

Δεν ξέρω πόσο στο συνέδριο είναι εδώ, που είναι επιχειρηματίες, μικρομεσαίοι, αγρότες, αλιείς, βιοτέχνες ή εκπρόσωποι τους. Αλλά εδώ η υπόθεση της ανάπτυξης του Αμβρακικού Κόλπου έχει γίνει υπόθεση ουσιαστικά του δημοσίου τομέα, του κράτους, της τοπικής αυτοδιοίκησης και μερικώς φορέων του κοινωνικού χώρου.

Πρέπει λειτουργικά να ενσωματωθούν οι φορείς της παραγωγής. Αλλά είναι επικίνδυνο να υπάρχει η αντίληψη ότι, την ανάπτυξη του Αμβρακικού την επιτελούν κάποιοι άλλοι φορείς που τους επιλέγουμε, είναι η Τοπική Αυτοδιοίκηση, κ.λπ. και εμείς σαν ιδιωτικοί φορείς κάνουμε τη δουλειά μας έτσι όπως την βλέπουμε και δεν συμμετέχουμε και στην καλύτερη περίπτωση διεκδικούμε.

Και φυσικά η εμπλοκή, η ενσωμάτωση των φορέων της παραγωγής στη διαδικασία της ανάπτυξης, είναι μια υπόθεση βαθύτατα πολιτική και χρειάζεται ισχυρή καμπάνια για πολιτική παιδεία σ' αυτό τον τομέα. Και θα πάρει και πολλά χρόνια.

Και επειδή δεν έχουμε τόσα πολλά χρόνια στη διάθεσή μας, θα πρέπει να ξαναθυμηθούμε τα οικονομικά μας και να δούμε πώς θα λειτουργήσουν τα κίνητρα. Και πρέπει να δοθούν ισχυρότατα κίνητρα στους ιδιωτικούς φορείς που συμμετέχουν και συμμορφώνονται με νόμους που βάζει η πορεία της ανάπτυξης της περιοχής.

Για τον γεωργό που χρησιμοποιεί υπέρ το δέον λιπάσματα, γι' αυτόν ο οποίος έχει μια άλλη αντίληψη, θα πρέπει να τον βοηθήσουμε, αλλά και να του δώσουμε κίνητρα,

οικονομικά κίνητρα, για να συμμορφωθεί σε κανόνες που θεωρούμε αναγκαίους για την προστασία του περιβάλλοντος και για την ανάπτυξη της περιοχής.

Και θα πρέπει να επιβραβεύσουμε αυτόν που συμμορφώνεται και συμμετέχει και να αποθαρρύνουμε αυτόν που δεν συμμορφώνεται και δεν συμμετέχει. Π.χ. σε άλλες περιοχές ο αγρότης που συμμορφώνεται στην παραγωγή προϊόντων με ορισμένα λιπάσματα που προστατεύουν και το περιβάλλον, αλλά και την ποιότητα του προϊόντος, έχει ειδική σφραγίδα. Οι άλλοι δεν παίρνουν σφραγίδα και έγκριση.

Και επειδή το καταναλωτικό κοινό αρχίζει και γίνεται ευαίσθητο για τις επιπτώσεις που έχει το αγροτικό προϊόν που τρώει, νομίζω ότι αυτό μπορεί να είναι ένα πολύ δυνατό κίνητρο.

Τα χρηματικά κίνητρα από τους συνεταιρισμούς, από την Αγροτική Τράπεζα και από τις Τράπεζες Επενδύσεων είναι πολύ σημαντικά. Τα χοιροστάσια πρέπει να υπάρχουν στην περιοχή, αλλά πρέπει να ενταχθούν μέσα σε μια λογική προστασίας του περιβάλλοντος.

Δεν υπάρχει αντιθετική κατάσταση ανάμεσα στην ανάπτυξη της περιοχής και στα χοιροστάσια. Υπάρχουν όμως προβλήματα που πρέπει να λυθούν και εγώ προτείνω ότι αυτά τα προβλήματα πρέπει να λυθούν με ισχυρά κίνητρα και αντικίνητρα και δεν το έχουμε καταφέρει μέχρι στιγμής να ενσωματώσουμε τους παραγωγούς, την παραγωγική διαδικασία, σε μια πιο αόριστη ή εγκεφαλική πορεία ανάπτυξης που έχουμε σχεδιάσει.

Το πέμπτο στοιχείο που θέλω να επισημάνω, αναφέρεται στις νέες συνθήκες και στις νέες προτεραιότητες που προκύπτουν για τον Αμβρακικό Κόλπο. Αυτό θα πρέπει να το δεχθούμε ειλικρινά, ότι δηλ. το '85 είχαμε δει τον Αμβρακικό Κόλπο σαν ένα σχετικά αποκομμένο κομμάτι από την υπόλοιπη επικράτεια, σαν ένα ευλογημένο τόπο που μπορεί να γίνει παράδεισος για τον κόσμο που ζει στην περιοχή, αλλά δεν υπήρχε λειτουργική διασύνδεση με τις αναπτυξιακές δραστηριότητες στα Γιάννενα, στην Ηγουμενίτσα, στο Ρίο ή και αλλού.

Αυτά έχουν αλλάξει τώρα. Ζούμε μια καινούργια εποχή στα Βαλκάνια και στην Ελλάδα. Η Ελλάδα ανοίγεται στην ενδοχώρα των Βαλκανίων, η Ελλάδα γίνεται ένα μεγάλο κέντρο διαμετακομιστικό, όπου περνάνε εμπορεύματα, ιδέες, οι άνθρωποι από βορρά προς το νότο, από τη δύση προς την ανατολή και αυτά τα ρεύματα που θα τα δούμε αυξανόμενα στα επόμενα χρόνια, δεν θα περάσουν μακριά από τον Αμβρακικό Κόλπο.

Η Ηγουμενίτσα θα αναπτυχθεί σε κεντρικό ευρωπαϊκό λιμάνι του κόμβου. Η Εγνατία Οδός είναι μια πραγματικότητα, στο Ρίο - Αντίρριο η γέφυρα γίνεται. Όλα αυτά λένε ότι, η παρα - Ιόνιος Οδός θ' αναπτυχθεί αργά ή γρήγορα, μπορεί όχι στα τέσσερα - πέντε χρόνια, στα δέκα χρόνια, αλλά η περιοχή του Αμβρακικού, θα βρεθεί μέσα σ' αυτές τις μεγάλες κινήσεις που θα γίνουν, σε μια καινούργια διαμόρφωση των συνθηκών εμπορίου και διαμετακόμισης σε όλο τον ηπειρωτικό χώρο.

Θα πρέπει λοιπόν να δούμε την ανάπτυξη του Αμβρακικού όχι απομονωμένα, αλλά σε συνάρτηση με τις εξελίξεις που γίνονται στην ευρύτερη περιοχή. Και θα πρέπει να δεχθούμε ότι η ανάπτυξη αυτή θα βρισκόται σε μια αλληλοεξάρτηση με τις άλλες αναπτυξιακές δραστηριότητες στην ευρύτερη περιοχή και ότι η ανάπτυξη της περιοχής δεν θα είναι κλειστή. Θα είναι μέσα στα πλαίσια μιας περιοχής ανοικτών οριζώντων προς τα έξω και αυτό μπορεί να έχει επιπτώσεις και στις προτεραιότητες της ανάπτυξης, αλλά και στα δεδομένα της προστασίας του περιβάλλοντος, που

παίρνουν τώρα μια διαφορετική μορφή.

Αυτό που πρέπει να δούμε είναι καινούργιο στοιχείο και δεν υπήρχε στη σκέψη του '85 και πρέπει να το δούμε για να βλέψουμε μετρωστά.

Πάω τώρα στο έκτο στοιχείο που πρέπει να δούμε. Η χρηματοδότηση της ανάπτυξης και οι νέες προκλήσεις που έρχονται, γίνονται με πολύ διαφορετικούς τρόπους. Το 1985 υπήρχε ένας μόνο πόρος για την ανάπτυξη της περιοχής, το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας.

Σήμερα στην περιφερειακή ανάπτυξη εμπλέκονται πάρα πολλά υπουργεία. Και πέρα από τα πολλά υπουργεία, εμπλέκεται και η Ευρωπαϊκή Ένωση με μια πλειάδα προγραμμάτων, αλλά εμπλέκονται και άλλοι χρηματοδοτικοί οργανισμοί, είτε ιδιωτικοί, είτε διεθνείς, που μπορεί να στηρίξουν μια πορεία ανάπτυξης. Χρειάζεται λοιπόν να αναπτύξουμε εδώ στην περιοχή, στον Αμβρακικό, τους θεσμούς, τους οργανισμούς, που θα είναι ευέλικτοι, δικτυωμένοι με την Ευρώπη, με την Αθήνα, με τα υπουργεία, με τους διεθνείς οργανισμούς, για να μπορούμε να εκμεταλλευθούμε τις τεράστιες χρηματοδοτικές ευκαιρίες που μας προσφέρονται και τις περισσότερες που δεν τις ξέρουμε, ή αν τις ξέρουμε δεν τις έχουμε εκμεταλλευθεί επαρκώς, γιατί δεν έχουμε τη διαπραγματευτική δυνατότητα και τα στελέχη που έχουν τα φόντα και τα προσόντα για να διεκδικήσουν αυτές τις νέες πηγές χρηματοδότησης της ανάπτυξης μας.

Και αυτό με φέρνει στο θέμα του μέλλοντος της ΕΤ.ΑΝ.ΑΜ., η οποία και πρέπει να αναπτυχθεί σε ένα σημαντικό ενδιάμεσο φορέα για την ανάπτυξη της περιοχής.

Η ευθύνη της ΕΤ.ΑΝ.ΑΜ. δεν θα είναι να πηγαίνει στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας για να ζητάει και να πιέζει για πόρους μόνο. Θα πρέπει να αναπτύξει τις δικές της πρωτοβουλίες, με φαντασία και δυναμικότητα, στις Βρυξέλλες ή και αλλού. Θέλω να πω με λίγα λόγια, τα χρήματα που χρειάζονται για τη γρήγορη ανάπτυξη του Αμβρακικού μπορούν να βρεθούν και υπάρχουν.

Το θέμα είναι να τα βρούμε από τις ορθές πηγές χρηματικών πόρων, και γι' αυτό χρειάζομαστε δική μας οργάνωση, οργάνωση που δεν κοιτάει προς τα πίσω, είκοσι ή τριάντα χρόνια, αλλά κοιτάει δέκα - είκοσι χρόνια μπροστά.

Και είναι μια οργάνωση η οποία πρέπει να είναι ευέλικτη, να έχει διεθνή προσανατολισμό, να έχει στελέχη πρώτης ποιότητας που μπορούν να διαπραγματευθούν με τους νέους φορείς.

Μπορώ να καταλήξω συμπεραίνοντας ότι, η εμπειρία

την τελευταία δεκαετία ήταν ιδιαίτερα πλούσια και ενθαρρυντική. Όχι με την έννοια ότι πετύχαμε σ' όλους τους στόχους, αλλά κατανοούμε πού ήταν τα προβλήματα.

Και ευτυχώς τα προβλήματα δεν είναι ανυπέρβλητα. Καταγράψαμε μερικά, μπορούμε να καταγράψουμε και άλλα. Εξαρτάται όμως από μας, από το δικό μας κέφι, από το δικό μας κουράγιο και από τις δικές μας δυνάμεις, να καλύψουμε αυτές τις ελλείψεις, να κάνουμε τις διορθωτικές κινήσεις, να προχωρήσουμε σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις και λαμβάνοντας υπόψη τα νέα στοιχεία, της νέας εποχής, τις νέες προκλήσεις, αλλά και τις νέες δυνατότητες, να δημιουργήσουμε ένα θεσμικό πλαίσιο που θα αγκαλιάσει και θα ενθουσιάσει την κοινωνία και τη συγκρότηση μιας αναπτυξιακής συνείδησης για τον Αμβρακικό, ξεπερνώντας τις διοικητικές ατηρητισκλήρώσεις και δημιουργώντας τους θεσμούς εκείνους που μπορούν να εκμεταλλευ-

θούν τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που μας προσφέρονται.

Αν το 1985 υπήρχαν άλαφρα πιθανότητες ανάπτυξης της περιοχής, σήμερα οι πιθανότητες ανάπτυξης είναι πολλαπλάσιες του '85, είναι θαυμάσιες οι προοπτικές ανάπτυξης του Αμβρακικού που επιμένω, πρέπει να γίνει στην αυγή του 21ου αιώνα, ένα πρότυπο, ένα μοντέλο περιφερειακής ανάπτυξης, όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη.

Μ' αυτά τα αισιόδοξα λόγια, θέλω να κλείσω αυτό το κρίσιμο και σημαντικό συνέδριο και θα έλεγα ότι γρήγορα θα πρέπει να ξανασυναντηθείτε για να δείτε ποιά θα είναι τα επόμενα βήματα. Και τα βήματα πρέπει να είναι αποφασιστικά και δεν θα πρέπει να αργήσετε να πάρετε τις αποφάσεις που είναι σημαντικές, αλλά που πρέπει να τις πάρουμε όσο γίνεται γρηγορότερα.

